

šava odgovoriti na pitanja poklapa li se izbor krsnog imena s datumima slavljenja sv. Dujma u Splitu te koliko je to ime bilo dijelom obiteljskog nasljeđa i tradicije grada. Također se razlučuje i koje su sve inačice osobnog imena Dujam postojale u onodobnom Splitu.

Na samom kraju Zbornika nalaze se i korisna pomagala: »Kazalo osobnih imena« (499–517) i »Kazalo zemljopisnih pojmova« (519–530).

Naposljetku možemo zaključiti kako se ovdje radi o još jednom vrlo uspjelom izdanju Književnog kruga i Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu koje obogaćuje hagiografske spoznaje o lokalnoj splitskoj baštini, ali i hrvatskom društvu u cjelini. Zbornik, naime, pokazuje visoku razinu suvremenih istraživanja hagiografskih tema, ali ujedno potvrđuje i važnost multidisciplinarnog pristupa ovoj problematici. Stoga splitsku hagiografsku baštinu ovdje ne proučavaju samo hagiolozi već i razni filolozi, povjesničari, arheolozi, epigrafičari, teolozi i liturgičari te povjesničari književnosti, umjetnosti i glazbe. Tako su se naposljetku i ostvarile želje izdavača da ovaj zbornik bude zanimljiva i nadasve korisna lektira svim zainteresiranim istraživačima i javnosti u cjelini.

Tonija Andrić

Glagoljica i glagoljaštvo u biogradskom kraju: zbornik radova sa znanstvenoga skupa *Glagoljica na biogradskom području održanoga 17. studenoga 2012.*

u Biogradu (gl. urednik Vjekoslav ČOSIĆ), Grad Biograd – Ogranak Matice hrvatske u Zadru – Sveučilište u Zadru, Biograd – Zadar, 2013., 290 str.

Tijekom prošlosti glagoljica i glagoljaštvo činili su nezaobilaznu sastavnicu društvene, kulturne i crkvene povijesti Biograda na Moru i širega biogradskog područja – kako onoga na kopnu (priobalje i zaleđe) tako i onoga na susjednim otocima. Na biogradskome području tradicija glagoljaštva održala se sve do najnovijega vremena te je sve do Drugog vatikanskog koncila 1963. godine činila sastavni dio bogoslužja. U cilju osvjetljavanja glagoljske baštine ovoga kraja održan je u Biogradu 17. studenoga 2012. znanstveni skup pod naslovom *Glagoljica na biogradskom području*. Skup su organizirali Grad Biograd, Ogranak Matice hrvatske u Zadru, Sveučilište u Zadru i Zadarska nadbiskupija, a na nje-mu je svojim izlaganjima nazočilo dvadesetak znanstvenika.

Zbornik radova koji ovdje predstavljamo sadrži 15 radova sudionika skupa, a započinje »Sadržajem« (3–5), »Proslovom« (7–8) iz pera Uredništva zbornika te »Pozdravnim govorima« (9–15) predsjednika Organizacijskog odbora Bože Došena, gradonačelnika Biograda Ivana Kneza, nadbiskupa zadarskog mons. Želimira Puljića, predsjednika Ogranka Matice hrvatske u Zadru Božidara Šimunića i potpredsjednika Matice hrvatske u Zagrebu Stjepana Damjanovića.

Prvi tekst u zborniku napisala je ugledna hrvatska slavistica, akademkinja Anica Nazor (»O prvotisku glagoljskoga Misala i primjerku iz Sikova: ususret 530. obljetnici objavljivanja«, 19–28). U radu se iznose glavne značajke Misala iz 1483. godine i upozorava na primjerak koji se čuva u Knjižnici HAZU-a u Zagrebu, a bio je u uporabi u Sikovu kraj Turnja u Zadarskoj nadbiskupiji. Prinosima hrvatskoga jezikoslovca i kulturnog djelatnika Blaža Jurišića (1891. – 1974.), zavičajem s otoka Vrgada, bavi se Stjepan Damjanović

(»Blaž Jurišić kao istraživač hrvatskoga glagoljaštva«, 29–34), pri čemu je posebno istraživačko zanimanje autora upravljeno na opsežnu Jurišićevu raspravu »Glagoljski rukopisi otoka Vrgade« (objavljeno 1962. godine u *Radu JAZU*).

Pavao Kero autor je opsežna teksta »Svećenici glagoljaši u biogradskom kraju od 17. do 20. st.« (35–93). Autor je u radu koristio brojno i raznovrsno građivo pohranjeno u Arhivu Zadarske nadbiskupije (matične knjige, knjige bratovština, stanja duša, šematizmi i drugo), temeljem kojega je donio (abecednim slijedom) pregled djelovanja oko 250 svećenika, župnika i redovnika koji su živjeli i djelovali na širem biogradskom području od 17. do 20. stoljeća. Slijedi rad Tomislava Galovića »Benediktinci i benediktinke u Biogradu u ranom srednjem vijeku« (95–116). Ukazujući na političke okolnosti koje su dovele do svekolikog procvata Biograda u doba hrvatskoga kralja Petra Krešimira IV., autor posebnu važnost pridaje osnutku muškog benediktinskog samostana sv. Ivana Evanđelista i ženskog benediktinskog samostana sv. Tome. U radu »Svećenici glagoljaši u Tinju u srednjem vijeku« Petar Runje (117–122), temeljem arhivske građe (Arhiv Zadarske nadbiskupije), prikazuje djelovanje petorice svećenika glagoljaša u ravnokotarskom selu Tinj koncem 15. i početkom 16. stoljeća.

Glagoljaški značaj biogradsko-ćokovsko-rogovske opatije za kulturu biogradskoga područja, kao i za suživot latinske i hrvatske baštine u središtu je zanimanja Joze Milanovića (»Benediktinci glagoljaši na biogradskom području«, 123–130). Grozdana Franov Živković bavi se jedinim sačuvanim glagoljskim kodeksom sačuvanim za selo Radošinovci u Ravnim kotarima. Rad je naslovljen »Kvateran (knjiga računa) crkve i bratovštine sv. Ante u Radošinovcima 1784. – 1795.« (131–148), a u njemu autorica ističe važnost ove vrste gradiva za istraživanje brojnih sastavnica iz gospodarskog i društvenog života kako samih Radošinovaca tako i drugih ravnokotarskih naselja koncem 18. stoljeća.

»Glagoljsko stanje duša i knjiga onih koji se pričešćuju i ispovidaju župe Biograd na Moru – XVII. i XVIII. stoljeće« naslov je rada koji potpisuje Zdenko Milić (149–158). Riječ je o dokumentu pisanom glagoljskim pismom u koji su svećenici glagoljaši, župnici biogradske župe, upisivali vjernike koji su se u vazmeno vrijeme pričešćivali i ispovijedali. Knjiga je pohranjena u Župi svete Stošije u Biogradu, a kronološki obuhvaća razdoblje od 1699. do 1801. godine. U radu »Glagoljica u Hrvatskoj i biogradskom kraju« Draženko Samardžić (159–165), uz sažet osvrt na povijest glagoljice na hrvatskome tlu te njegovu važnost u europskome kontekstu, donosi pregled suvremenih događanja u biogradskom kraju koji se odnose na popularizaciju glagoljice i glagoljanja (radionice za djecu, izložbe, postavljanje ploča na glagoljici i drugo).

»Dijalektalno stanje na biogradskom području (Prošlost i suvremeno stanje)« tema su priloga Josipa Lisca (167–174). Donose se najvažnije dijalektalne osobine biogradskoga područja, u srednjem vijeku čakavske ikavske zone, a danas predjela južnočakavskoga dijalekta s brojnim utjecajima koji su iz drugih (mahom lokalnih) sredina pritjecali tijekom vremena. Današnje se dijalektalne osobine uspoređuju sa značajkama zabilježenim u starim glagoljskim spomenicima. Glagoljski epigrafski spomenici biogradskoga područja od 15. stoljeća do danas (iz 1973. godine) tema su rada Vedrana Žužaka (»Glagoljski epigrafi biogradskoga kraja«, 175–208). Autor je navedene spomenike sustavno katalogizirao te za svaki spomenik pojedinačno donio grafijsku, pravopisnu i fonološku analizu.

U sačuvanoj baštini glagoljaškoga pjevanja na zadarskom i biogradskom području s gledišta glazbenog sadržaja izdvajaju se tri skupine napjeva: napjevi s alteracijom i dvoglasjem, napjevi u obliku glazbenoga stiha i opsegu kvarte te napjevi svećenika na misi (*Ordo Missae*). Upravo se tom temom, s motrišta povijesti glazbe, bavi u svome radu Izak Šprajlja (»Tragom glagoljaških napjeva na zadarskom i biogradskom području«, 209–219).

Slijede dva rada posvećena arheološkoj baštini biogradskoga kraja. U prvome radu Ante Uglešić i Karla Gusar predstavljaju »Rezultate dosadašnjih arheoloških istraživanja Crkvine u Pakoštanima (2006. – 2012.)« (221–234), dok u drugome prilogu Radomir Jurić iznosi »Osvrt na novija arheološka istraživanja srednjovjekovnih nalazišta u biogradskom kraju« (235–257). U oba su primjera postignuti vrlo zapaženi istraživački rezultati koji, u konačnici, u velikoj mjeri pridonose boljem poznavanju srednjovjekovlja na navedenome području.

Završni rad, naslovljen »Zapisi iz izgubljenoga bibinjskog Misala – prilike početkom XVI. st. na biogradskom području«, potpisuje Ivna Anzulović (259–290). Riječ je o glagoljskim zapisima koji su u drugoj polovici 17. stoljeća prepisani i prevedeni na talijanski jezik i pohranjeni u Državnome arhivu u Zadru u sklopu fonda samostana sv. Dominika. Zapisi su nastali početkom 16. stoljeća u selima Hrašćani i Sikovo, a sadrže vrijedne podatke o osmanskim prodorima u Ravne kotare.

Glagoljica i glagoljaštvo dio su povijesnoga identiteta biogradskog područja. Radovi publicirani u ovome zborniku podastiru nam na jednome mjestu niz novih podataka, do sada malo spominjanih ili potpuno nepoznatih, koji zorno svjedoče o dubokoj prisutnosti glagoljske baštine u ovim krajevima. Zbornik je stoga vrijedan prinos poznavanju brojnih sastavnica iz prošlosti biogradskoga kraja, a svojim temama i obradom zasigurno pridonosi i boljem poznavanju glagoljske tradicije na hrvatskome tlu u cjelini.

Lovorka Čoralić

Zbornik o Emeriku Paviću (ur. Pavao KNEZOVIĆ – M. JERKOVIĆ),
Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2014., 498 str.

Zbornik radova o fra Emeriku Paviću, slavonskom franjevcu iz 18. stoljeća, izašao je iz tiska početkom 2014. godine. Sam Zbornik sadrži radove koji su održani na znanstvenom skupu *Tihi pregaoci* 2013. godine. Znanstveni skup *Tihi pregaoci* održava se svake godine neprekidno od 2001. i posvećen je revalorizaciji i predstavljanju hrvatskih franjevaca koji su svojim znanstvenim i kulturnim radom obogatili hrvatsku povijest. Do sada je obrađeno četrnaest franjevaca, uglavnom iz razdoblja potridentske katoličke obnove, dakle iz 17. i 18. stoljeća, od kojih su neki svojim djelovanjem zašli i u 19. stoljeće. Sam smisao ovih skupova jest obraditi i predstaviti franjevce koji su do sada bili manje obrađeni ili nisu toliko poznati široj znanstvenoj javnosti, a mnogočime su zadužili hrvatsku znanost i pisanu kulturu te se kao takvi ubrajaju i u hrvatsku baštinu. Prošlogodišnji skup bio je održan pod nazivom *Fra Emerik Pavić i kontinentalni franjevci* tako da su i teme bile vezane uz vrijeme njegova djelovanja, odnosno najvećim djelom uz 18. stoljeće. Osim Pavića, obrađene su i teme vezane uz djelovanje nekih drugih franjevaca toga vremena, njegovih